

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ
ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

TÜRKÇE A1 DERSİ

UZUN TEZİ

"İNSAN HER GÜN YENİDEN DOĞAR"

Rehber Öğretmen : Emine TAŞ

Öğrencinin adı: Deniz

Öğrencinin soyadı: ÜNSAL

Diploma Numarası: 001129-0106

Sözcük sayısı: 3903

Araştırma Sorusu: Yaşar Kemal'in "*Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana*" adlı yapıtında savaşın yıkımı ve sonuçları odak figürler Poyraz Musa ve Vasili üzerinden hangi yönleriyle ele alınmıştır?

Hazırladığım tez çalışmamı, bana her zaman destek olan sevgili annem, babam ve ablama ithaf ediyorum.

Deniz ÜNSAL

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Diploma Programı Türkçe A1 dersi kapsamında hazırlanan bu uzun tez çalışmasında Yaşar Kemal'in *"Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana"* adlı yapıtında *"savaş"* olgusunun hangi yönleriyle ele alındığı incelenmiştir. Bu sebeple araştırma konusu olarak *"savaşın yıkımı ve sonuçlarının odak figürler üzerinden ele alınışı"* tez çalışmasının ana konusu olarak belirlenmiş ve yapıtın odak figürleri Poyraz Musa ve Vasili bu ilişki çerçevesinde incelenmiştir. Tezin giriş bölümünde *"savaş"* kavramının insanlar üzerindeki etkisi yapıt odaklı bir biçimde irdelenmiş, odak figürlerin bu ortamdaki duruşu belirlenmiştir. Gelişme bölümünde, savaşın yarattığı ayrışımın sonuçlarının Poyraz Musa ve Vasili'nin var oluş mücadelesindeki izleri ayrı alt başlıklar altında anlatılmıştır. Sonuç bölümünde ise aynı uzamda birleşen iki farklı figürün yaşama bakış açıları göz önünde bulundurularak bir değerlendirme yapılmış, savaşın kişilerin değişim ve dönüşüm sürecindeki yeri ele alınmıştır. Bu tez çalışması yapıttan alıntılar ve ikincil kaynaklar ile desteklenmiştir. Yapılan çalışmada savaş gerçeğinin kişilerin düşünce yapılarını ne derece dönüştürdüğünün üzerinde durulmuş, bu sonuca odak figürlerin yaşamlarının ele alınması aracılığıyla ulaşılmıştır.

Sözcük sayısı: 157

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	4
GELİŞME.....	5-16
1. SAVAŞIN POYRAZ MUSA ÜZERİNDEKİ YIKIMI VE SONUÇLARI .5	
1.1 Yalnızlık ve Korku.....	5
1.2 Aidiyet.....	8
1.3 Dostluk.....	10
2. SAVAŞIN VASİLİ ÜZERİNDEKİ YIKIMI VE SONUÇLARI	12
2.1 Yalnızlık ve Korku.....	12
2.2 Aidiyet.....	14
2.3 Dostluk.....	15
SONUÇ.....	17
KAYNAKÇA.....	18

Araştırma Sorusu: Yaşar Kemal'in "*Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana*" adlı yapıtında savaşın yıkımı ve sonuçları odak figürler Poyraz Musa ve Vasili üzerinden hangi yönleriyle ele alınmıştır?

GİRİŞ

Savaş, dünyanın her yerinde ruhsal, fiziksel ve sosyokültürel yıkımı beraberinde getirir. Savaşın acımasızlığı sadece savaşta yenileni ve güçten düşeni etkilemez, aynı zamanda savaşı başlatan ve toplumsal yıkıma neden olan insanları da etkiler.

"*Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana*", "*savaş*" ana izleği çerçevesinde kurgulanmış, savaşın bireyler üzerindeki etkisini anlatan ve farklı anlayışlara sahip bireylerin aynı dönem koşulları içinde oluşan yaşam algılarını değerlendiren bir yapıttır. Yapıtta savaş gerçekliği içerisinde çarpınan Poyraz Musa ve Vasili'nin verdiği mücadele ve zamanla aralarında oluşan birlik duygusu geriye dönüş ve iç monolog anlatım teknikleriyle anlatılmıştır.

Odak figürlerin bakış açısından anlatılan yapıt, odak figürlerin buldukları konumu ve dönem gerçeklerini sorgulayışını ele almıştır. Romanda Poyraz Musa ve Vasili'nin duyguları, geçmişi ve toplumsal değerler içindeki yeri işlenmiştir. İki figürün çaresizlikten birlik ve dostluğa uzanan yaşam yolculuğunu şekillendiren olaylar ve sonuçları çalışmanın asıl konusunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda savaşın toplumsal mekanizmalar ve bireylerin yaşantısı üzerinde yarattığı sonuçlar iki odak figür üzerinden tezin ara başlıklarında ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir. Böylece figürlerin yaşam algılarının değişimi de daha net bir şekilde açıklanmıştır.

Bu tez çalışmasının amacı, Poyraz Musa ve Vasili'yi yeni bir dönüşüm sürecine sokan, savaş gerçekliğinin bir sonucu olarak gün yüzüne çıkan etkenleri ortaya çıkarmak ve bu dış etkenlerin hangi yönleriyle ele alındığını incelemektir.

1. SAVAŞIN POYRAZ MUSA ÜZERİNDEKİ YIKIMI VE SONUÇLARI

1.1 Yalnızlık ve Korku

"Yalnızlık", insanın kendisini dış dünyadan kopmuş olarak hissetmesini ifade eder. Yaşar Kemal'in "Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana" adlı yapıtında da odak figür Poyraz Musa, yalnızlık duygusu ile yaşamayı öğrenmiş, hayatını bu yönde biçimlendirmiş bir figürdür. Odak figürün hayatındaki boşluk, arkadaş eksikliğinin ötesinde toplumdan uzak olmanın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla yalnızlık, önce ruhsal çöküntüyü sonra da korkuyu beraberinde getirmiştir. "Korku" ise bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı ve üzüntü anlamına gelir.¹ Bu iki olgu, yapıtın ana izleği olarak gün yüzüne çıkan "savaş" gerçeği ekseninde ele alınmıştır.

Yapıtta Poyraz Musa üzerinden tanımlanan "yalnızlık ve korku" kavramları, savaş gerçekliği ile bütünleştirilerek anlatılmıştır. Savaş gerçekliği aileleri yıkar, anneleri ve babaları çocuklarından, eşleri birbirinden ayırır. Tüm bu olumsuzluklar ile birlikte savaş, insanlar üzerinde yalnızlık ve korkuya neden olur. Milli Mücadele sonrasındaki mübadele sürecini konu edinen yapıtta savaşın bireyler üzerinde yarattığı bu baskın duygular odak figür Poyraz Musa'nın düşünsel süreci üzerinden anlatılmak suretiyle çözümlenmiştir.

Poyraz Musa, yapıtın ilk sayfalarından itibaren sert ve savaş teknikleri konusunda deneyimli bir figür olarak tanıtılmıştır. Poyraz Musa'nın kişiliği, insanların ondan ürkmesine ve verdiği talimatları anında yerine getirmesine sebep olmuş, savaşçı karakteri günlük yaşamındaki hal ve hareketlerine de yansımıştır.

Yaşamında "aile" kavramının eksikliği göze çarpan Poyraz Musa yıllarını savaşımaya, mücadele etmeye ve düşmanlarından kaçmaya vermiştir. Savaş koşulları odak figürü yalnızlığa itmiş, savaşımlara katılma zorunluluğundan dolayı anne ve babasından uzaklaşmış, seneler boyu ailesini görememiştir. Öte yandan Poyraz Musa, evlenmeye ve kendi ailesini kurmaya da fırsat bulamamış, toplumdaki genelgeçer aile yapısından yoksun bir dönem geçirmiştir.

¹ TDK, Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 10. basım, 2005.

Poyraz Musa'nın yalnızlığa karşı farkındalığı Karınca Adası'na taşınması ile öne çıkarılmıştır. Odak figür hayatı boyu cephelerde yaşadığı yalnızlığı, Ege'nin ücra bir köşesinde konumlanmış olan Karınca Adası'nda da hissetmektedir. Karınca Adası taşı, toprağı, kuşu, böceğı ile ada insanının izlerini taşımaktadır. Adada Rumlar ile Türkler yıllarca birlikte yaşamış ve bu birliktelik mübadele kararı ile zorunlu olarak son bulmuştur. Adanın tenhaliğı ve terk edilmişliğı, Poyraz Musa'nın kaderi ile örtüşmektedir. Poyraz Musa'nın kaderi, yaşamı boyu yalnızlığı ile yüzleşmesidir. Bu yüzleşme, odak figürün ada uzamını incelemesi, adadaki boş evlere girip çıkması ve bölgedeki ıssızlığı duyumsaması ile başlamıştır. Bunun yanında odak figürün içinde günde güne arta korku hissi, Karınca Adası'na yerleşmesinin ardından da devam etmiştir. Öyle ki odak figür, duyduğu en küçük hışırtıdan dahi rahatsız olmuş, adayı kendisi ile paylaşan ancak kendisinden saklanan Vasili'nin varlığını sezmiş, onu uzaklarda görmüş ve adada yalnız olmadığını anlamıştır. Büyük bir huzursuzluk yaşayan Poyraz Musa geceleri uyuyamadığını çevresindeki insanlara ifade etmiştir. Yaşadığı ortamdaki en küçük ayrıntıyı sorgular hale gelmiştir.

"Var bir tane. Geldiğim günden beri o adamın bu adada olduğunu biliyorum.

Bu adada uzun boylu bir karartı gece gündüz dolaşiyor. Ben nu kovalıyorum,

o beni kovalıyor. Hiç karşılaşamadık. Cin midir, peri midir, görüşemiyoruz...

Çok geceleri gözlerime uyku girmiyor, gece gelir de uykumda beni öldürür,

diye" (Kemal, 201)

Öyle ki bu korku onu ölüm korkusuna kadar sürüklemiş ve adada yaşadığı ölüm korkusunun nedenleri geriye dönüş anlatım tekniğinin kullanılması ile gün yüzüne çıkarılmıştır. Romanda Poyraz Musa'nın ada yaşamına yer verilmesinin yanı sıra geçmişte Dicle Nehri yakınlarında yaşadığı savaş günleri de ele alınmıştır. Poyraz Musa ve yanındakiler, anlatılan gecede bölgedeki bir Bedevi kabilesine baskın düzenlemiştir. Baskının ardından Bedevilerin can kayıpları vermesi ve Poyraz Musa'yı bu kayıplardan sorumlu tutmaları odak figürün bölgeden kaçmasına sebep olmuştur. Poyraz Musa'nın Bedevilerden kaçıışı uzun zaman almamış, Bağdat Emiri Selahaddin Sultan'ın çadırına sığınmasıyla son bulmuştur. Savaşın getirdiğı yıkım ve ayrışım, odak figürün benliğini ve geçmişini sorgulamasına neden olmuştur. Savaş gerçekliğı de mücadele anında insanların aklını yitirmesine sebep olur, savaşanları

öldürmeye, yıkmaya ve zarar vermeye zorlar. Yapıtta bu gerçekliğin bireyler üzerine yansımaları, Poyraz Musa ve Emir arasında geçen diyaloglarda ortaya çıkmıştır. Odak figürün dilinden anlatılan bölümde, Yezidi Kırımı'na yer verilmiştir. Yezidiler, Ortadoğu coğrafyasında yaşayan, şeytanın kötülüklerinden korunmak için şeytana tapınan bir dini topluluktur.

"Yezidilikte de Zerdüştlük inancında olduğu gibi iki tanrının varlığına inanılır.

Bu tanrılardan birincisi aydınlığı doğrudan Güneş, ikincisi ise Ahriman ve onun emrinde olan Şeytan'dır. Kötülükleri doğuran Şeytan'dan korunmak, kötülüklerden uzak kalmak için kendisine tapınmak gerektiğine inanılır."

(Işık, 1)²

Poyraz Musa da yüzbaşılık döneminde inanç ve yaşayış farklılıkları yüzünden Yezidilere büyük bir öfke duymuştur. Ancak Poyraz Musa'nın, yanındakilerle birlikte yağmaladıkları köyleri, öldürdükleri anneleri ve yetim bıraktıkları çocukları anımsadıkça büyük bir pişmanlık ve utanç duyması, bunun yanında kendini vicdanen de rahatsız hissetmesi, büyük bir duygu karmaşası ve ölüm korkusu yaşamasına neden olmuştur.

"Yezidi kırımlarını anlatırken o koskocaman hüznü ceren gözleri kısıyor, kapıyor, acı içinde çırpınıyor, sesi kısılincaya kadar kendinden geçerek konuşuyor, sesi kısılıp çıkmaz olunca da susuyordu. 'Fırat' diyordu, 'Fırat günlerce, aylarca insan ölüleriyle doldu da taşı. 'Fırat suyu kan akıyor baksana. Dicle' diyordu. 'Dicle günlerce, aylarca insan ölüleriyle doldu da taşı. Dünyanın bütün kartalları çöle indiler, çölde insan etine doydular' "

(Kemal, 244)

Odak figürün çaresizliğinin farkında olan Emir, Poyraz Musa'ya yanında kalmasını, böylece düzenli ve mutlu bir hayat sürebileceğini öğütlemiştir. Ancak odak figür, oradan ayrılmayı yeğlemiş, Ege'deki Karınca Adası'na gelerek yeni bir yaşamı tercih etmiştir.

² IŞIK, Mehmet Kemal. Bir Kürt Düşüncesi Yezidilik ve Yezidiler. İstanbul: Berfin Yayınları, 4. basım, 2006.

Poyraz Musa'nın yaşamı boyu karşı karşıya olduğu kimsesizlik hissi, insanları adada yaşamaya teşvik etme isteği sayesinde son bulmuştur. Adaya gelen her kişiyi büyük bir umut ve heyecanla karşılamış, senelerdir karşı karşıya olduğu insandan ve toplumdan yalıtılmışlık duygusunu engellemeye çabalamıştır. Günler geçtikçe huzur ve rahata kavuşması, bunun yanı sıra Vasili, Lena, Kadri Kaptan ve Melek Hanım ile birlikte ada yaşamına devam etmesi kendisini savaşın yıkıcılığından uzaklaştırmıştır.

1.2 Aidiyet

Aidiyet, kişinin kendisini bir yere ya da bir kişiye ait hissetme durumunu ifade eder. Bununla birlikte yaşam gerçekleri kişiyi bazen de aidiyetsiz kılar. Bu gerçeklerden biri de savaştır. Savaş gerçekliğinde insanlar sahip oldukları değer yargılarından, düşüncelerinden, geleneklerinden ve yaşadıkları yerden zorunlu olarak uzaklaşır. Bunun yanı sıra savaş, sadece çevredeki insanları değil, savaşanları da belli alışkanlıklarından fedakarlık etmeye zorlar. "*Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana*" romanında savaşın insanlar üzerindeki yıkımı, bireyin kendini vatanına ait hissetme arzusu ve savaş sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıkan, bireyin karşı karşıya kaldığı aidiyetsizlik duygusu, yapıttaki odak figürlerden biri olan Poyraz Musa'nın yaşamı ile anlatılmıştır.

Poyraz Musa, hayatını ülkesinin varlığı ve bütünlüğü için mücadeleye adanmış bir savaşçıdır. Yapıtta anlatılan dönem, Türk Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın sonrasındaki günleri konu edinmektedir. Poyraz Musa, Kuvayi Milliye hareketlerine katılmıştır. Burada anlatılmak istenen durum, kalpağı, çizmeleri ve üzerindeki İstiklal Madalyası ile tasvir edilen odak figürün savaş döneminden sonra da kendini milletine, vatanına ve sahip olduğu değerlere ait hissetme arzusudur. Türk Ulusal Kurtuluş Savaşı Poyraz Musa için bir övünç kaynağıdır.

"Poyraz benim lakabımdır. Urfada Fransızlarla savaşırken bu Poyraz adını bana Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin arkadaşı Urfanın milli kahramanı Ali Saip Beyefendi koydu. Kendileri Adana mebuslarıdır." (Kemal, 23)

Poyraz Musa seneler boyu cephelerde savaşmıştır. Dolayısıyla Poyraz Musa, kendisini mücadele etmeye adanmış ve benliğini savaş cepheleri ile özdeşleştirmiştir. Böyle bir durumda odak figür,

Abdülvahap Bey ve Abdülvahap Bey'in yanına gelmeden önce tanıştığı Berber Nuri'nin yanında farklı bir konumdadır. Bölge insanının sahip olduğu rahat ve yumuşak kişilik, Poyraz Musa'nın sert ve hırçın kimliği ile örtüşmemektedir. Sahip olduğu aykırı karakter, aidiyetsizlik sonucunu doğurmuştur. Bunun yanında odak figürün bölgedeki insanlar ile arasında oluşan ayırım betimleme anlatım tekniği ile verilmiştir. Odak figürün hal ve hareketleri, duruşu, kullandığı dil ve giydiği kıyafetler Abdülvahap Bey'in gözünden tasvir edilmiştir.

Poyraz Musa yeleğinin cebindeki saatini çıkardı baktı. Saatin güzelliği, değeri müdürün gözünden kaçmadı. Bu sırada da gene gözü konuğunun kol düğmelerine takıldı. Bir altın çerçevenin içine safir oturtulmuştu. Gözlerini bu güzel düğmelerden alamadı. Böyle değerli saati, böyle güzel giyinmiş, böyle güzel, değerli kol düğmeleri olan bir kişi... Çok ileri gittiğini anladı."

(Kemal, 25)

Öte yandan Poyraz Musa'nın göze çarpan mücadeleci karakterinin "aidiyetsizlik" sonucunu doğurmasının yanında çevresindeki insanların sahip olduğu azmi ve yaşadığı geçmişi takdir etmesi de aidiyet noksanlığının Poyraz Musa için bir sorun teşkil etmediğinin bir göstergesidir. Öyle ki Talip Bey de Poyraz Musa'yı bir "kahraman" olarak nitelendirmiş, Abdülvahap Bey ve çevredeki diğer insanlar da odak figüre vefakar yaklaşmışlardır.

Romanda konu edilen "aidiyet" kavramı bireyin uzam ile olan birlikteliğinin ele alınmasıyla da anlatılmıştır. Zorlu yaşam deneyimlerinin bilincinde ve zihninde hissettiği yalnızlığın farkında olan odak figür, bu eksikliği gidermek için kendine bir yaşam alanı olarak Karınca Adası'nı bulmuş ve bu uzam ile yaşamını anlamlandırmaya çalışmıştır. Poyraz Musa, bu amacını gerçekleştirebilmek için adaya gelip giden insanları burada kalmaya ikna etmeye çalışmış ve bölgedeki ilk günlerinde tanıştığı insanları adaya davet etmiştir. Vasili ve Lena'nın ortaya çıkmasından önce uğraşlarının sonuç vermemesine rağmen ada yaşamından vazgeçmemiş, Vasili'nin adadaki varlığının kendisine hissettirdiği ölüm korkusunun aksine bölgede kalıcı olmayı arzulamış ve bulunduğu yeri terk etmemiştir.

Yapıtın sonunda Poyraz Musa savaşçı ve mücadeleci kimliği ile var olmaya devam etmenin yanı sıra, benliği ile dostluklarını ve ada yaşayışını bağdaştırmış, adada kalıcı olmuştur.

1.3 Dostluk

Yapıtta Poyraz Musa ile öne çıkarılan bir diğer kavram da "*dostluk*" izleğidir. Savaş gerçekliğinde kimi dostlukların zorunlu olarak son bulmasının yanı sıra savaşın bir sonucu olarak ortaya çıkan yalnızlık, yeni dostlukların doğmasına da sebep olabilir. Roman Poyraz Musa, Lena ve Vasili'nin dostluğu ile sona ermiştir fakat yardımcı figürlerin romanın kurgusal altyapısına etkisi de önem taşımaktadır.

Poyraz Musa'nın geçmişinde Bağdat Emiri ile kurdukları dostluk bağı öne çıkmıştır. Odak figür, kurduğu dostluklar ile yaşam mücadelesini şekillendirmiş ve geleceğine yön vermiştir. Odak figürün bir gece Bedevi kabilesini düzenlenen baskının ardından öldürülmekten kaçması ve ölümden Bağdat Emiri'nin çadırına sığınması ile kurtulması, iki figür arasındaki dostluk bağının kurulmasını sağlamıştır. İçinde bulunduğu çaresizlik durumunda kendisine kucak açan Bağdat Emiri ile kurulan dostluğu, Poyraz Musa için bir "*sığınmanın*" ötesinde derin anlamlar taşımaktadır. Emir'in öğütleri, odak figürün Dicle Nehri yakınında yapılan Yezidi Katliamı sebebiyle var olan vicdani rahatsızlığının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Öyle ki odak figür yüreğinde dizginlediği katliam acısını Emir'e ifade etmesi ile hayatı boyu yaptığı hataları gözleri önüne sermiş ve bu hatalardan çıkarımlar yapmış, kendisini ve geçmişini sorgulamıştır. Aynı şekilde savaş ve ölüm gerçekliğinin Poyraz Musa üzerinde yarattığı "*yalnızlık*" duygusu, odak figürün kendisine yardım eden Bağdat Emiri'nin dostluğunun farkında olması ile giderilmiştir. Poyraz Musa, öz benliği ile Bağdat Emiri ve nasihatleri sayesinde yüzleşmiş, kendi hayatında yeni kapılar aralamıştır. Dolayısıyla Bağdat Emiri ile Poyraz Musa arasındaki dostluk savaşın bir sonucu olarak doğmuştur. İki figür arasında zor şartlar altında kurulan fikir birlikteliği, odak figürün kişiliğindeki dönüşümü meydana getirmiştir.

"Emir, Yezidilerden söz edince Poyrazın allak bullak olduğunun iyice farkına varmış, her şeyi anlamıştı, gözlerini gözlerinin içine dikti: 'Üzülme,' dedi, 'biz insanoğluyuz, doğumdan ölüme kadar başımızdan geçmeyen kalmaz. Yalnız

şunu bil ki kardeş, insanoğlu her gün anasından teratüze doğmuş gibi bir kez daha doğar, her gün doğan günle birlikte. 'Doğar mı?' diye kendini tutamayarak sordu Poyraz. 'Yeter ki her sabah günle birlikte doğmayı isteyelim,' dedi Emir. 'Bütün suçlardan, kötülüklerden, pisliklerden arınıp pürüpak oluruz. İnsan kendi kendini arındırduğunda kendi kendini bağışlar. İşte o zaman insan yeniden doğar, pürüpak olur. ' " (Kemal, 249)

Poyraz Musa'nın Karınca Adası'nda Rumlardan kalan bir eve yerleşmesi, yeni bir dostluğun kurulmasına yol açmıştır. Bedeviler tarafından öldürülmekten kaçan ve adaya gelen odak figür, bulunduğu yerde yalnız olmadığını ve başka kimselerin de olduğunu düşünmüştür. Yaşamında yeni insanlarla birlikte olmak isteyen odak figürün Lena ile kurulan dostluğu, kendisi için yeni ve farklı bir hayatın başlangıcı olmuştur. Lena, mübadele ile Yunanistan'a gönderilmiş ancak orada çektiği sıkıntılar ve yaşadığı topraklara duyduğu özlem sebebiyle Karınca Adası'na dönmüştür. Adaya dönüşü ile beraber Lena, Poyraz Musa'nın geçmişinden arınma sürecinin ilk basamağı olmuş, odak figür ile tanışma anındaki samimiyet ve davranışlarındaki mutluluk Poyraz Musa için bir umut haline dönüşmüştür. Bunun yanı sıra Lena, Poyraz Musa ile Vasili'nin arasında bir dostluk kurulmasında birleştirici unsur olarak öne çıkmıştır.

Öte yandan Poyraz Musa'nın adanın bir diğer sakini olan Vasili ile tanışması uzun zaman almış ve Vasili'nin kendisini boğulmaktan kurtarması ile hayatlarında yeni bir dönem başlamıştır. Her ne kadar Vasili Poyraz Musa'ya nefret ve kin dolu yaklaşırsa da içindeki insanlık onun Poyraz Musa'ya yardım eli uzatmasını sağlamıştır. Geçmişte yıllar boyu savaş ve mücadelelerin acımasızlığı ile yıpranan Poyraz Musa, dostu Vasili'nin varlığı ile yaşam adına yeni hayaller kurmaya başlamıştır. Bunun sonucunda, gelecekte Vasili ve Lena ile birlikte yaşamlarına devam edecekleri adada geçecek günlerden heyecanla söz etmişlerdir. Dolayısıyla Vasili'nin Poyraz Musa ile kader arkadaşı ve sadakatinden taviz vermeyen bir dost olması dolaylı olarak Poyraz Musa'nın toplumsal kabuller içindeki aykırı ve hırçın benliğinden arınmasını sağlamıştır. İki odak figürün sahip olduğu ortak yazgı, en sonunda ikisini de savaş gerçekliğinin ilkelliği ve acımasızlığı görüşünde birleştirmiştir. Odak figür

Poyraz Musa da bu düşünceden hareketle kazandığı yeni dostlar ile hayatını farklı bir biçimde şekillendireceğine inanmıştır.

" 'Suuus Vasili,' dedi Poyraz. 'İnsan isterse her sabah gün atımıyla birlikte yeniden doğabilir, kirlerinden, acılarından, yaralarından arınabilirmiş.' 'Öyle mi?' diye sordu Vasili kuşkuyla ona bakarak. 'Öyle,' dedi Poyraz. 'Ben şimdiden arındım bile, seni, Lenayı gördükten sonra. Bu dünya hep karanlık, hep kan, hep savaş değilmiş. Sizler de varmışsınız bu dünyada.' " (Kemal, 276)

2. SAVAŞIN VASILİ ÜZERİNDEKİ YIKIMI VE SONUÇLARI

2.1 Yalnızlık ve Korku

Savaş, hangi millet ya da ırktan olursa olsun, sonuçları insanlar için aynı olan, insanlığı yıkıma sürükleyen bir olgudur. Yapıtta savaşın insanlar üzerinde yarattığı yıkım ve bunalımın sonuçlarının anlatıldığı bir diğer figür de Vasili'dir. Savaş tıpkı Poyraz Musa'yı etkilediği gibi Vasili'yi de olumsuz etkilemiş, onun yaşam algısını da farklı bir yönde biçimlendirmiştir.

Karınca Adası'nda yaşayan Vasili'nin hayatı, alınan mübadele kararı sonucu değişmiş, Vasili mübadeleye direnmiş, herkes adadan ayrılana kadar uygun bir yer bulup saklanmış ve evini terk etmeyi reddetmiştir. Ancak adada kendisiyle birlikte yaşayan bütün yakınları, arkadaşları ve komşuları Yunanistan'a gitmek zorunda bırakılmıştır. Böylece Vasili adada tek başına yaşamaya başlamış ve yalnızlığının farkına varmıştır. Kimi zaman geçmişi yâd eden odak figür, kimi zaman da gençlik aşkı Alike ile evlenme hayalleri kurmaya başlamıştır. Vasili adayı keşfe çıktığı zamanlarda Alike'yi görmüş, onun yakınında olduğunu duyumsamıştır. Ancak bu isteği hayallerinden öteye gidememiş, yalnızlığı ile baş başa kalmıştır. Öyle ki odak figür adanın terk edilmesinden iki gün sonra gördüğü bir kedi ile yalnızlığını gidermeye çalışmış, romanda bu bölümde bir süre başka insanlara yer verilmemiş ve Vasili ile kedinin adadaki birlikteliği anlatılmıştır. Odak figür adada bir yaşam mücadelesi vermesinin yanı sıra "yalnızlık" olgusu ile de mücadele etmiştir.

*"Vasili eğildi, kediyi okşadı, kedi başını kaldırdı ona sevgiyle, dostlukla baktı.
'Bre arkadaş,' dedi Vasili, 'ben bu adalıyım. Burada doğdum, büyüdüm. Sen de
buralısın. Kaç gündür de ikimiz buradayız, niçin şimdiye kadar beni arayıp da
bulmadın da, balık kokusu alınca...'* Kedi miyavlamaya başladı yüz bulunca."

(Kemal, 104)

Vasili'nin insandan ve toplumdaki yalıtılmış bünyesi, bu gerçeğin bir sonucu olarak cinsel öğelerden de uzak kalmıştır. Odak figürün cinsel yalnızlığının yarattığı duygu karmaşası hal ve hareketlerine yansımış ve iç monolog tekniğinin kullanılması ile Vasili'nin kadına bakış açısının üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda Vasili üzerinde ele alınan insandan ve toplumdaki uzaklık olgusu yeni sonuçlar doğurmuş, odak figür rüyalarında kadınları düşlemeye başlamış, aldığı kokuları ve duyduğu sesleri düşlediği kadınlar ile özdeşleştirmiştir. Bütün duygularını ve duyumlarını cinselliğe yönlendiren Vasili, kendisini geçmişteki zevkleriyle bağdaştırmıştır.

*"Tepeye yollandı, yel değirmeninin önünden geçerken kendini, içeri girmek için zor tuttu ya oradan da ayrılmadı, değirmenin yöresinde birkaç kez döndü.
İçerde, tahtaların üstünde pul pul yanan pembe başörtüsünden yoğun bir kız memesi kokusu fişkırıyor, bu koku onu çıldırtıyordu." (Kemal, 96)*

Vasili'nin aklında ortaya çıkan bir diğer arzu ise adada yalnız kalmaya başladığı ilk günden itibaren ortaya çıkmıştır. Kendisi adaya gelecek diğer insanlara zarar vermek, o kişileri öldürmek için hazırlık yapmaya başlamıştır. Bu durum odak figürün içinde var olan ve geçmişte katıldığı savaşların ruhsal yıkımının bir sebebi olarak aktarılmıştır. Günden güne Vasili'nin içinde bir "korku" hissi gün yüzüne çıkmış fakat her defasında da içindeki insanlık galip gelmiş ve adaya gelenleri öldürmekten vazgeçmiştir.

Karınca Adası'na Poyraz Musa'nın yerleşmesine kadar adada Vasili'den başka sürekli kalan bir kişi bulunmamaktadır, Poyraz Musa'nın adaya taşınması, Vasili için önce ölüm korkusunun sonrasında da değişimin başlangıcı olmuştur.

Vasili, Poyraz Musa'yı adaya geldiği anda tanıdığını düşünmüş, onu bir yüzbaşına benzetmiştir. Hatırladığı yüzbaşının geçmişte yaşanan katliamlarda yer aldığını anımsamış, Poyraz Musa'yı da bu kırımlardan dolayı sorumlu tutmuştur. Öyle ki Poyraz Musa'yı gördüğü günden beri kendi içinde onu nefret ve öfke ile tasvir etmiş, ortaya çıkmamış, adada olduğunu gizlemeye çalışmış ve Poyraz Musa'yı öldürme planları yapmaya devam etmiştir.

"İşte bunu da yaptı bana sonunda," diye bağırdı. Bağırtısı bir çığlıktı. Onu çoktan öldürmeliydim. Korkak ödle, kuştan ürken it, bir adamı öldüremedin. Savaş görmüş adam, dünyanın en korkak adamıdır. O, bir daha değil insanı, bir sineği bile öldüremez. Şimdi iki kişiyi birlikte öldüreceğim, üstelik de anamın arkadaşı. Dişlerini sıktı, çatırdattı, öyle bir öfkeyle iskeleye indi ki karşısına babası çıksa öldürürdü." (Kemal, 225)

Vasili'nin Poyraz Musa hakkındaki bir diğer çekincesi ise Poyraz Musa'nın savaşçı karakteridir. Anımsadığı yüzbaşının yaptığı katliamları gözleri önüne getiren Vasili, günlerini Poyraz Musa tarafından yaralanma korkusu ile geçirmiştir. Sezdiği tehlike de öldürme arzusunu güdülemiştir.

Odak figür Vasili'nin adadaki günlerinde yaşadığı yalnızlık ve korku hissi, Poyraz Musa'yı boğulmaktan kurtarması ile son bulmuştur. Vasili'nin vicdanı, duyduğu öfke ve kinin gücünü dizginlemiştir. Bunun sonucunda da Poyraz Musa hakkındaki ön yargılarını yenmiş ve yeni bir dosta kavuşmuştur.

2.2 Aidiyet

Hayat mücadelesi kimi zaman bireyi bazı zevklerinden özveride bulunmaya zorlar, kimi zaman da yaşadığı, ait olduğu yerden uzaklaştırır. Bu bağlamda odak figür Vasili de savaş deneyimini yaşamış, savaş onun hayatına yön vermiştir. Böylece yapıtta Vasili'nin yaşamındaki "aidiyet" olgusu anlatılmış, savaşın bireyin ruhsal dönüşüm sürecinde birey üzerinde yarattığı çöküntü işlenmiştir.

Karınca Adası'nda yaşamını sürdüren Vasili'nin hayatı Kurtuluş Savaşı'nın ardından alınan mübadele kararından sonra değişmiştir. Türkiye'deki Rumların zorunlu göçe tabi tutulması Vasili'yi huzursuz

etmiş ve doğup büyüdüğü topraklardan ayrılmak istememiştir. Adaya gelen yetkililerden saklanmış, vatanı saydığı toprakları terk etmemiştir. Vasili bu aidiyet duygusuyla birlikte adada tek kişi kalmıştır, bu aykırı davranışı da benliğini adadaki yaşamı ile özdeşleştirmesinin bir sonucudur. Vasili, geçmiş ile kurduğu bağlardan, emeklerinden, parçası olduğu değer yargularından vazgeçmemiştir. Aynı zamanda Rum olmasına rağmen asıl vatanı Yunanistan gibi alışmadığı, ayak uyduramayacağı bir coğrafyayı reddetmiş, Türk toprakları ve Türk toplumunu benimsemiştir.

"Tekneler gözden silinip denizin arkasında yitince Vasili geldi çınarların altındaki uzun sedirin ucuna çöktü. Bütün ada hiç direnmeden kuzu kuzu gitmişti. Bir insan doğup büyüdüğü, bir parçası olduğu toprağını, denizini, evini, bahçesini, eliyle diktiği zeytin ağaçlarını, şeftalileri kirazları nasıl bırakır da giderdi?" (Kemal, 85)

Karınca Adası, Vasili adına yaşadıklarının bir yansımasıdır. Adadaki hayatı gözlemleyen odak figür bölgedeki doğa olaylarını, hayvanları, kuşları, böcekleri seyretmiş, yaşadığı ortama hayran kalmıştır. Odak figür adada tek başına kaldığı günden beri kendisini adanın sahibi olarak görmüş, kendisi dışındaki herkesi ada yaşamına "yabancı" olarak değerlendirmiştir. Adayı gelen kişilerle paylaşmak istememesi bu anlayışın bir sonucu olmuştur.

Vasili, bir balıkçı olmanın yanı sıra yaşadığı vatanın bekası ve toplumun geleceği için mücadele vermiştir. Odak figürün geçmiş yıllarda Sarıkamış'ta verdiği yaşam mücadelesi, bireyin kendini vatanına ve topluma ait hissetme ihtiyacı ve isteğinin bir örneğidir. Vasili, adada yalnız bulunduğu zamanlarda Sarıkamış'taki yaşam mücadelesini hatırlayarak kendinde güç ve özgüven hissetmiş, içinde bulunduğu terk edilmişlik hissinden kaynaklanan ruhsal yalıtılmışlığı ve yalnızlığın olumsuz etkilerini de bu yöntemle dizginlemiştir. Dolayısıyla Vasili'nin karakterinde var olan vatan sevgisi kendini bulunduğu topraklara ait hissetmesinin bir sonucudur. Sarıkamış, Vasili için hem bir övünç kaynağı, hem de bir aidiyet göstergesi olmuştur.

2.3 Dostluk

Yapıtta konu edilen "*dostluk*" kavramı romanın olay örgüsünün gidişatına göre belirlenmiş, bu bağlamda kurulan dostluklar, uzun ve çetin mücadeleler sonrası rayına oturmuş; kimi dostluklar zorunlu olarak sona ermiş, kimi dostluklar da farklı dünyaları ve geçmişleri bütünleştirmiştir. Dönüşüm evresinden geçen figürler hayatlarını ve kurdukları bağları da bu yönde biçimlendirmiştir. Romanın odak figürü Vasili'nin hayatı da bu kurgusal altyapı ve olay örgüsü çerçevesinde bir araya getirilmiştir.

Karınca Adası, Türkiye sınırları içinde bulunan, Rumlar ve Türklerin birlikte yaşadığı, barış ve kardeşliğin hakim olduğu bir adadır. Adadaki birlik ve bütünlük, Kurtuluş Savaşı sonrasında da devam etmiştir. Vasili'nin de içinde bulunduğu bu dostluk ortamı mübadele ile birlikte son bulmuştur. Odak figürün adada kalmayı tercih etmesine karşın insanlar mübadeleye boyun eğmiştir. Terk edilmiş adada bir başına kalan odak figür, adadan ayrılan yakınlarının evlerine girip çıkmış, oradaki dostlarını ve hatıralarını sevgi ve özlemlerle anmıştır.

Vasili uzun bir yalnızlık ve kimliğini sorgulama sürecinin ardından Poyraz Musa'nın adaya gelişiyle mazide yaşanan Yezidi kırımlarını anımsamış ve yaşanan ölümlerin mesuliyetini hatırında kalan yüzbaşıya benzettiği Poyraz Musa'ya yüklemiştir. Öyle ki Vasili'nin geçmişten gelen öfke ve kininin yansıması, kendi içinde adanın yeni sakini Poyraz Musa'dan bahsederken kullandığı kelimeler ile ifade edilmiştir. Bu nedenle Vasili, Poyraz Musa ne zaman ortaya çıkarsa çıksın kendini gizlemiş ve adaya ilk gelen kişiyi öldürme sözünün yanı sıra büyük acı duyduğu ölümlerin öcünü almak için de Poyraz Musa'nın hayatına son vermeyi amaçlamıştır.

Vasili için Lena'nın adaya gelişi ve Poyraz Musa ile tanışması sonucu ikiye katlanan öfke, Poyraz Musa'nın denizde boğulma tehlikesi geçirmesi sebebiyle yerini Vasili'nin vicdanına bırakmıştır. Vasili'nin Poyraz Musa'yı ölümden kurtarması yeni bir dostluğun doğmasını sağlamış ve ada uzamı iki farklı figürü birleştirmiş, farklı iki anlayışı kaynaştırmıştır.

"İçinden bir sevinç türküsüne benzer bir şeyler geçiyordu. Az daha kayalıkların üstüne düşecekler, paramparça olacaklardı. Ancak iskelenin yanındaki kumlarda karaya çıkabilirlerdi. Dümeni dalgaların üstüne kırdı, uzaktan, yan yan iskeleye doğru yol alıyorlardı. Gözlerini de Poyrazın sırtından ayırmıyordu. Adamın sırtı, uzun aralıklarla da olsa inip kalkıyordu. O, her soluk aldıkça Vasili'nin yüreği sevinçten göğsüne sığmıyordu." (Kemal, 230)

Vasili için Poyraz Musa ile arasında oluşan dostluk bağı, savaş geçmişinden gelen huzursuz ve mutsuz ortamın sona ermesini sağlamış, odak figürler arasında oluşan düşünce ve kader birliği, onları yeni hayallere ve yeni bir geleceğe sürüklemiştir.

SONUÇ

Yaşar Kemal'in *"Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana"* adlı yapıtının ana teması savaşın insan hayatında yarattığı etkiler ve bu etkilerin sonuçları üzerine kurgulanmıştır. Yapıtta Poyraz Musa ve Vasili üzerinden anlatılan *"yalnızlık ve korku"*, *"aidiyet"* ve *"dostluk"* izlekleri iki figürün de sıradan bir sosyolojik yapının dışında, farklı yaşam biçimleri benimsediklerini fakat aynı uzamda birleştiklerini göstermiştir. Buradan yola çıkarak, yapıtta savaşın ve küçük çaptaki dış etkenlerin figürler üzerinde yarattığı ruhsal ve bedensel çöküntü belirlenen olay örgüsü çerçevesinde bir araya getirilmiştir.

Poyraz Musa yaşadığı savaş deneyimlerinde ve savaş sonrası yaşamında sert ve buyurgan kimliği ile öne çıkmıştır. Odak figürün hayatını savaşlar belirlemiş, yaşam algısı ve hissiyatları bu yönde gelişmiştir. İçindeki aykırı karakter toplumsal kabullere ayak uydurmasını zorlaştırmış ve yalnızlık duygusu hissetmesine neden olmuştur. Bu hissini bir sonucu olarak içinde ortaya çıkan aidiyet noksanlığını da kurduğu dostluklar ile aşmaya çalışmıştır.

Vasili'nin yaşamı ise Poyraz Musa'dan farklı bir biçimde ilerlemiş, geçmişinden gelen ön yargıları kimi zaman kişiliğini sorgulamasına kimi zaman da duygularını kaybetmesine neden olmuştur. Vasili'nin dönüşüm süreci mübadele gerçeği paralelinde gelişmiş, zorunlu olarak yitirdiği dostluklar yalnızlığa sürüklenmesine yol açmıştır. Odak figürün huzura erişimi Poyraz Musa ile olan dostluğu sayesinde gerçekleşmiştir.

Odak figürler Poyraz Musa ve Vasili'nin gelecekleri düşüncelerinde doğan yaşam algıları ile oluşmuş, sahip oldukları ortak değerler ve ortak yazgı, sonuç olarak aralarında bir fikir birlikteliğinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

"Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana" yapıtı üzerine yapılan bu çalışma savaş gerçekliğinin dünyaya ayak uydurma sürecinde insanları fikren ve ruhen ne derece etkilediğini ve kişinin yetiştiği ortamın onu türlü yaşantılara sürükleyebileceğini göstermektedir. Kemal, yapıtta savaş gerçeğinin bireyler üzerinde bıraktığı etkiyi odak figür Poyraz Musa ve Vasili üzerinden aktarmış, insanların kıyımlar olmadan bir arada yaşayabileceğini ve gerekirse birbirleri için mücadele edebileceğini de göstermiştir.

KAYNAKÇA

KEMAL, Yaşar. Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana. İstanbul: Adam Yayınları, 13. basım, 2001

IŞIK, Mehmet Kemal. Bir Kürt Düşüncesi Yezidilik ve Yezidiler. İstanbul: Berfin Yayınları, 4. basım, 2006.

TDK, Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 10. basım, 2005.